

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.3.56>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРАВОСУДДІ

Бессонов О.В.,

*аспірант кафедри кримінального права і процесу
Хмельницького університету управління і права імені Леоніда Юзькова
ORCID: 0009-0001-4399-5277
e-mail: bessonovoleksandr3@gmail.com*

Бессонов О.В. Зарубіжний досвід використання штучного інтелекту в правосудді.

Стаття присвячена дослідженню особливостей використання штучного інтелекту в правосудді у зарубіжних країнах. Наголошено, що актуальність цього питання обумовлена цифровізацією судової системи, яка одночасно має потенціал оптимізувати судовий процес, але й супроводжується низкою етичних, правових та інших викликів. З'ясовано, що незважаючи на розгалужене використання штучного інтелекту в зарубіжних країнах, відсутня єдина модель правового регулювання і впровадження таких технологій у правосуддя. Встановлено, що країнами, де реалізовано цільовий підхід до правового регулювання штучного інтелекту у правосудді сьогодні є Великобританія та Нова Зеландія, що підтверджується розробленими вказівками саме для суддів щодо використання штучного інтелекту. Зазначено, що загальний підхід до правового регулювання штучного інтелекту застосовано в ЄС, підтвердженням чого є Закон ЄС про штучний інтелект та США, де з 2020 року діє Закон про національну ініціативу штучного інтелекту. Встановлено, що незважаючи на наявність правового регулювання (спеціального чи загального) або його відсутність в багатьох країнах функціонують онлайн суди для вирішення справ за алгоритмом (Великобританія, Китай), а суди використовують системи та програми на основі штучного інтелекту та навіть ChatGPT як основу для правових міркувань суддів (Індія). Розглянуто особливості асистивної системи штучного інтелекту OLGA в Німеччині, програм PAS та COMPAS у США, Prometea в Аргентині, VICTOR в Бразилії тощо, що використовуються для узагальнення метаданих, виконання функції асистента судді при обранні запобіжного заходу підсудному, попереднього розгляду справи та прогнозування його результату. Окрему увагу приділено передовому, порівняно з іншими країнами, досвіду Китаю у використанні штучного інтелекту в правосудді, а саме концепції «розумний суд». З'ясовано, що в окрему групу можна виокремити країни, які на законодавчому рівні забороняють будь-яке використання технологій штучного інтелекту у правосудді (Канада, Франція). Зроблено висновок, що незважаючи на різні підходи до використання штучного інтелекту у правосудді в зарубіжних країнах поступова цифровізація обумовлює необхідність пошуку та адаптації перевірених технічних та організаційних рішень до контексту кожної країни.

Ключові слова: суд, правосуддя, штучний інтелект, «розумний суд», цифровізація.

Bessonov O.V. Foreign experience in the use of artificial intelligence in the judiciary.

The article explores the features of using artificial intelligence in the judiciary of foreign countries. It emphasizes that the relevance of this issue is driven by the digitalization of judicial systems, which holds the potential to optimize court proceedings while simultaneously raising a number of ethical, legal, and other challenges. It is established that despite the widespread use of artificial intelligence in the judiciary across various countries, there is no unified model for the legal regulation or implementation of such technologies. The study identifies the United Kingdom and New Zealand as countries that have adopted a targeted approach to legal regulation of artificial intelligence in the judiciary, evidenced by the development of specific guidelines for judges on the use of artificial intelligence. A general approach to artificial intelligence regulation has been applied in the European Union, as reflected in the EU Artificial Intelligence Act and the United States, where the National Artificial Intelligence Initiative Act came into force in 2020. It has been established that, regardless of the existence or absence of

legal regulation (whether specific or general), many countries operate online courts that resolve cases based on algorithms (e.g., the United Kingdom, China), and courts use AI-based systems and programs, including ChatGPT, as a basis for judicial reasoning (e.g., in India).. The article examines artificial intelligence tools such as the assistive system OLGA in Germany, PAS and COMPAS programs in the USA, Prometea in Argentina, and VICTOR in Brazil etc., which are used for metadata analysis, assisting judges in determining preventive measures, conducting preliminary case reviews, and predicting case outcomes. Special attention is given to China's advanced use of artificial intelligence in the judiciary, particularly through its "smart court" concept. The article also identifies a group of countries, such as Canada and France, that have legally prohibited the use of artificial intelligence technologies in the judiciary. It concludes that despite varying approaches to the use of artificial intelligence in justice systems across the globe, the ongoing digitalization process necessitates the search for and adaptation of proven technical and organizational solutions tailored to the context of each country.

Key words: court, justice, artificial intelligence, smart court, digitalization.

Постановка проблеми. У сучасних умовах цифровізації судової системи використання штучного інтелекту (далі – ШІ) набуває особливої актуальності. Оскільки останній може істотно оптимізувати судовий розгляд, автоматизувати рутинні процеси, знизити навантаження на суди, покращити доступ до правосуддя для громадян. Водночас використання ШІ в правосудді супроводжується і низкою помилок та викликів, наприклад упередженістю алгоритмів, порушенням права на справедливий суд тощо. Зважаючи на вказане знання досвіду впровадження ШІ в різних юрисдикціях є першим кроком у напрямку адаптації технологій ШІ до контексту конкретної країни та впровадження підходів до його етичного використання в правосудді.

З урахуванням наведеного **метою дослідження** є з'ясування зарубіжного досвіду використання ШІ в правосудді.

Стан опрацювання проблематики. Останні публікації та дослідження свідчать, що на питання зарубіжного досвіду використання ШІ в правосудді у звертали увагу як вітчизняні (О. Петрів, В. Риков, І. Тюрє, І. Смірнов та ін.), так і зарубіжні дослідники (Н. Panajari, N. Remolina, R. Segura, E. Shindler, D. Socol de la Osa та ін.). Але зважаючи на розвиток технологій ШІ у правосудді це питання незважаючи на певну його наукову розробленість залишається актуальним.

Виклад основного матеріалу. Використання ШІ в зарубіжних країнах є розгалуженим, зважаючи на широту виконуваних завдань. Деякі юрисдикції взяли активний напрям до розробки вказівок щодо використання ШІ в більш загальному плані в судових рішеннях. Останній охоплює чотири стратегічні підходи: цільовий підхід до регулювання ШІ; загальний підхід до регулювання ШІ; розроблення і розгортання власних систем ШІ для допомоги суддям; заборона використання ШІ для допомоги судам [1].

Цільовий підхід до регулювання ШІ має місце у Великобританії і Новій Зеландії, де опубліковано вказівки для суддів, щоб консультувати та навчати їх щодо використання ШІ. Так, у Великобританії реформа з онлайн-правосуддя розпочалась у 2016 році. Сьогодні повноцінні онлайн-суди розглядають цивільні, сімейні спори та нескладні адміністративні спори. Під час запровадження онлайн-судів для спорів незначної вартості виходили з того, що 99,99 % цих спорів не містять жодного юридично складного питання, тому вони можуть бути вирішені за алгоритмом, а мотивація судового рішення у такому випадку не має значення. Ідея такого правосуддя – забезпечити швидке вирішення спорів без значних витрат грошей та часу [2]. В 2023 році було прийнято «Керівництво зі ШІ для осіб, які займають судові посади», яке хоча і схвалює використання ШІ в судах Великобританії, але заохочує й до обережності [3]. Цього ж року в Новій Зеландії також було ухвалено «Керівні принципи використання генеративного ШІ в судах і трибуналах», спрямовані на суддів і судовий персонал, зосереджені на ризиках, пов'язаних із чат-ботами, такими як ChatGPT, Bing Chat, Google Gemini. Суддям заборонено передавати в чат-бот дані, які ще не є загальнодоступними, запобігаючи «введенню будь-якої інформації, яка є приватною, конфіденційною, прихованою чи законно закритою» [4].

Деякі юрисдикції запровадили широкі вказівки щодо використання ШІ, які не зосереджується лише на розгляді судових справ. Так, ЄС застосував загальний підхід до регулювання ШІ у судовій сфері через нормативну базу, засновану на оцінці ризиків, застосовну до систем ШІ, зокрема Закон про ШІ – першу всеохоплюючу законодавчу базу щодо ШІ у світі, хоча Китай і США теж схвалили загальні правила використання ШІ [1]. Зокрема, основним регуляторним актом США є

Закон про національну ініціативу ШІ 2020 року, згідно з яким ініціатива у сфері ШІ має забезпечити збереження лідируючих позицій США у світі щодо розробки та використання надійних систем ШІ в державному та приватному секторах. Крім того у 2021 році було створено Національне управління ініціативи щодо ШІ для нагляду і реалізації національної стратегії ШІ [5, с. 68].

Сьогодні низка країн вже активно використовують ШІ для створення експертних систем, виконання функцій асистента судді та відправлення правосуддя замість судді. Так, у Німеччині для вирішення проблеми великої кількості нерозглянутих справ було створено асистивну систему ШІ OLGA, яка пропонує категоризацію справ, узагальнює метадані, допомагає прискорити розгляд справ. За допомогою OLGA судді та секретарі швидше відфільтровують тисячі документів і використовують конкретні критерії пошуку для знаходження потрібної інформації в різних документах. Крім того, система надає інформацію про судовий процес, щоб контекстуалізувати інформацію, яка з'явилася в результаті пошуку [6].

В США під час розгляду цивільних та кримінальних справ спеціально розроблений алгоритм виконує функції асистента судді під час обрання запобіжного заходу підсудному. Програма PAS (Public Safety Assessment) дозволяє оцінити ризики й тримати під вартою менше осіб, зберігаючи при цьому баланс громадської безпеки. Ще одне програмне забезпечення COMPAS (Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions) оцінює ризик повторного скоєння злочину особою, щодо якої суддя ухвалює вирок і базується на обробленні даних, отриманих з відповідей підсудного на анкетні питання, а в разі його відмови від анкетування програма опирається на дані з досьє підсудного: динамічні (наркозалежність, професійний статус, схилення до злочинної групи), статичні (стать, вік, кримінальне минуле). Зазвичай, суддя ухвалює вирок, ґрунтуючись на оцінці ризику за висновками програми [7].

На відміну від більшості країн, досвід Китаю щодо використання ШІ в правосудді найпрогресивніший. Інтеграція ШІ в судову систему Китаю триває з 1990 року. У 2014 році китайські суди запровадили ініціативу «розумний суд», яка підтримує використання складніших технологій. Основою для розвитку системи «розумний суд» стали об'єктивні та суб'єктивні фактори притаманні всім судовим системам світу, але в Китаї, вони досягли тих масштабів, що змусили владу піти на радикальні заходи. Перш за все, це проблема значного перевантаження судів. Влада Китаю застосувала принципово відмінний від західних країн підхід до вирішення проблеми перевантаженості судів, а саме трансформацію судової системи шляхом використання технологічних інновацій та інформаційних технологій. Цей підхід розглядався як такий, що відповідає традиційним цінностям судової системи, і очікувалося, що він сприятиме: зменшенню інформаційного навантаження на суддів; усуненню впливу людського фактору на прийняття рішень; забезпеченню врахування попередніх рішень, що сприяло б уніфікованості судової практики в подібних справах. Застосування ШІ при відправленні правосуддя в Китаї мало на меті оптимізацію процедури і підвищення ефективності судочинства [8, с. 127]. Сьогодні система «розумний суд» веде базу даних судових справ, записує судові засідання, розшифровує голос, обслуговує віртуальні суди, рекомендує закони, аналізує попередні рішення, законодавчу базу, навчається та дає поради щодо схожих справ [9].

Національною стратегією розвитку інформатизації Китаю 2016 року було передбачено підвищення рівня інформатизації на всіх етапах судових процесів, включаючи подачу документів, слухання, виконання судових рішень, сприяння відкритості судочинства та стимулювання судової справедливості. На виконання цієї стратегії було створено Інтернет-суд [10, с. 9–11]. А в грудні 2021 року Китай став першою країною, яка створила суддю зі ШІ, що генерував 97 % правильних рішень після прослуховування усних аргументів. Такі судді розглядають справи про крадіжки, шахрайство з кредитними картками та небезпечне водіння [11].

Реалізація концепції «розумний суд» в Китаї супроводжується ризиками комерціалізації та аутсорсингу судових послуг. Системи «розумний суд» у різних судах були розроблені різними компаніями, а тому є проблема несумісності між ними, що ускладнює обмін даними через відсутність технічних інструкцій і свідчить про необхідність уніфікації технічних стандартів для «інформатизації» судів. Інший ризик пов'язаний з тим, що технологічні компанії мають доступ до великої кількості судових рішень отриманих при розробці систем для судів, що створює виклик інформаційній безпеці та ризик, що дані, зібрані розробниками систем, можуть бути незаконно використані третіми особами [12, с. 17].

У 2017 році Державна рада Китаю оприлюднила План розвитку ШІ наступного покоління що офіційно позначив розвиток сфери ШІ ключовим національним пріоритетом. Відповідно до вка-

заного плану у 2025 році в Китаї відбудеться формування законів і правил щодо ШІ, етичних норм і систем політики, а також можливостей оцінки та контролю безпеки ШІ [13]. В червні 2019 року Комітет експертів з національного управління ШІ нового покоління опублікував «Принципи управління ШІ нового покоління: для розвитку відповідального ШІ», а в серпні 2022 року набули чинності розроблені на основі чинних законів про кібербезпеку, безпеку даних і захист персональних даних «Правила регулювання генеративних сервісів ШІ», що стало одним із перших випадків комплексного регулювання у цій сфері на національному рівні [14].

Деякі юрисдикції вибрали обережну стратегію, пропагуючи тимчасову заборону або не заохочуючи використання ШІ у судах, доки не буде надійної нормативної бази або запобіжних заходів, що підлягають сертифікації. У грудні 2023 року Федеральний суд Канади заборонив використання ШІ для винесення вироків і наказів, доки не відбудуться публічні консультації з цього питання [15]. У деяких країнах ЄС використання ШІ у правосудді передбачає кримінальне покарання. У Франції передбачена кримінальна відповідальність за аналіз судової практики, яка дає змогу спрогнозувати, яке рішення у справі може винести конкретний суддя. Така відповідальність була прийнята під тиском суддівського корпусу, аргументуючи це тим, що судові рішення використовують для аналізу моделі поведінки конкретного судді, що порушує його особисті права [6].

Водночас є країни, які не видали жодних конкретних вказівок – обов'язкових чи інших – щодо розроблення та застосування ШІ в процесі прийняття судових рішень, хоча технології ШІ використовуються у правосудді (Колумбія, Аргентина, Перу, Мексика, Індія, Бразилія). Наприклад, у січні 2023 року судді в Колумбії винесли рішення у справі з медичною страховою компанією, використовуючи ChatGPT, поставивши питання про те, чи повинна дитина з аутизмом отримувати покриття на медичне лікування, яке ШІ вирішив на користь такої дитини [16]. А у березні 2023 року суддя Френк Пол Флорес Гарсія використовував ШІ для правової основи у цивільній справі щодо зобов'язань матері та батька зі щодо аліментів для їх дочки. Щоб визначити частку аліментів, яку повинен нести кожен з батьків відповідно до своїх можливостей, суддя звернувся до ChatGPT за вказівками щодо математичних операцій. Суддя не поділився подробицями щодо використаних відповідей, а лише посилався на ChatGPT як основу для своїх міркувань і додав виноски до транскрибованої URL-адреси [17]. Прикладом консультування суду ШІ є використання у червні 2020 року Високим судом Пенджабу та Хар'яни (Індія) ChatGPT при розгляді справи про звільнення під заставу обвинуваченого заарештованого за масові заворушення, злочинне залякування, вбивство та злочинну змову. Колегія суддів запитала ChatGPT про юридичну практику у світі зі звільнення під заставу у справі, коли особу звинувачують у злочині, пов'язаному з жорстокістю і заслухавши відповідь, відхилила клопотання про внесення застави. Це вперше ChatGPT використано для прийняття рішення у справі про звільнення під заставу в Індії [13].

Натомість у 2023 році за ініціативи Верховного Суду Індії розробили програмне забезпечення на основі ШІ Vidhik Anuvaad з метою перекладу судових матеріалів з англійської на регіональні мови. Вже в кінці 2023 року за допомогою нього було перекладено 38 000 рішень. Втім у таких рішеннях є застереження, що канцелярія суду не несе відповідальності за неточність перекладу [14].

В Аргентині прокуратура Буенос-Айреса та Конституційний суд Колумбії використовують інструмент під назвою Prometea для прогнозування результатів справ. Як тільки нова справа потрапляє в прокурорську систему Аргентини, Prometea зіставляє її обставини з найбільш релевантними рішеннями у своїй базі даних – і це дозволяє програмі приблизно за 10 секунд спрогнозувати рішення суду. В результаті застосування програми прокурорів було звільнено від рутинної діяльності. Високо оцінюють Prometea і судді. Найшвидшим було вирішення судової справи менш ніж за 20 секунд із показником успішності 96 % [15].

У Бразилії ШІ уже застосовано більш ніж у половині бразильських судів, принаймні в 47 із них програми та системи ШІ уже використовуються, включаючи Верховний суд і Вищий суд. Ще в 2018 році вищі суди Бразилії почали розробку власних систем ШІ: проєкту VICTOR Верховного суду Бразилії і системи ATHOS Вищого суду правосуддя. Перший використовується для проведення попереднього аналізу справ, щоб зменшити навантаження на суд. Так, Верховний суд Бразилії, попередньо вивчає справи, які надходять до суду за допомогою інструментів аналізу документів і засобів обробки природної мови [10]. Хоча в Бразилії немає законодавства щодо ШІ, але Національна рада юстиції Бразилії, видала Резолюцію № 332 від 21 серпня 2020 р. Документ ґрунтується на визнанні потенціалу ШІ в сприянні гнучкості та узгодженості процесу прийняття

рішень разом із необхідністю забезпечення дотримання прав людини. Таким чином, він визначає низку ключових понять, таких як алгоритм, модель ШІ, користувач (ст. 3); підкреслює необхідність гарантування основних прав, правової визначеності та рівності (ст. 4 і 7), використання репрезентативних вибірок і захисту конфіденційних даних (ст. 6); визначає стандарти публічності та прозорості, належне інформування користувача про впровадження штучного інтелекту та відстеження рішення (ст. 8, 17–19); якість (ст. 9); безпека та відповідальність (ст. 13–16, 25–27), включаючи використання переважно державних джерел, незмінність використовуваних даних, безпечне зберігання [1, с. 55–56].

Висновки. Таким чином, використання ШІ в системі правосуддя є важливим інструментом цифрової трансформації, що здатен істотно підвищити ефективність судового процесу. Зарубіжний досвід свідчить про відсутність єдиної моделі впровадження та використання ШІ у правосудді. Юрисдикції використовують чотири основні підходи: від цільового чи загального регулювання та створення власних AI-систем до повної або тимчасової заборони їх застосування у правосудді. Незважаючи на відсутність уніфікованого підходу до впровадження та використання ШІ у правосудді, цифровізація судової системи стимулює пошук ефективних і етично обґрунтованих рішень, адаптованих до потреб кожної конкретної держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Socol de la Osa, D.U. and Remolina, N. (2024) 'Artificial intelligence at the bench: Legal and ethical challenges of informing – or misinforming – judicial decision-making through generative AI'. *Data & Policy*, 6. DOI: <https://doi.org/10.1017/dap.2024.53>.
2. Використання штучного інтелекту в правосудді: ще міф чи вже реальність? *Центр демократії та верховенства права*. 2023. URL: <https://cedem.org.ua/consultations/shtuchnyi-intelekt-u-pravosuddi/>.
3. Courts and Tribunals Judiciary of the United Kingdom (2023) Artificial Intelligence (AI) Guidance for Judicial Office Holders, 12 December 2023. URL: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2023/12/AI-Judicial-Guidance.pdf>.
4. Courts of New Zealand (2023) Guidelines for use of generative artificial intelligence in Courts and Tribunals, 7 December 2023. URL: <https://www.courtsfnz.govt.nz/going-to-court/practice-directions/practice-guidelines/all-benches/guidelines-for-use-of-generative-artificial-intelligence-in-courts-and-tribunals/>.
5. Тюрю І.О. Результат компаративістичного дослідження правової доктрини у сфері штучного інтелекту. *Правова позиція*. 2023. № 1(38). DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-1.12>.
6. Schindler, E. Judicial systems are turning to AI to help manage vast quantities of data and expedite case resolution. *IBM*. 2025. URL: <https://www.ibm.com/blog/judicial-systems-are-turning-to-ai-to-help-manage-its-vast-quantities-of-data-and-expedite-case-resolution/>.
7. Риков В.В. Штучний інтелект на допомогу правосуддю: дотримання прав людини. *Вища школа адвокатури НААУ*. 2020. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/shtuchnyj-intelekt-na-dopomogu-pravosuddyu-dotrymannya-prav-lyudyny>.
8. Qian Zhanga, Daniyar S. Dzhumalievb, Jingfei Qi (2024) Current state, development and peculiarities of Chinese Smart Courts. *JUS Rivista di Scienze Giuridiche*, Vol. 2024, Issue 1, pp. 119–143.
9. Які завдання виконує ШІ у китайських судах. URL: <https://processer.media/ua/rozumni-sudi-u-kitai-yak-voni-pracujut-ta-chomu-suddi-majut-raditis-zi-shtuchnim-intelektom/>.
10. Shi, Changqing Sourdin, Tania, Li, Bin (2021) The Smart Court – A New Pathway to Justice in China? *International Journal for Court Administration*. Vol. 12, Issue 1, pp. 1–19. DOI: 10.36745/ijca.367.
11. Panjari H. Role of Artificial Intelligence in Judiciary System. *LinkedIn*. 2023. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/role-artificial-intelligence-judiciary-system-hetal-panjari>.
12. A Next Generation Artificial Intelligence Development Plan. *China State Council*. 2017. URL: <https://naproduction.s3.amazonaws.com/documents/translation-fulltext-8.1.17.pdf>.
13. Смірнов І. Правове регулювання штучного інтелекту: міжнародний досвід та українські перспективи. *Liga Zakon*. 2023 URL: <https://biz.ligazakon.net/analitics/223351>.

14. Federal Court of Canada (Cour fédérale) (2023) Interim Principles and Guidelines on the Court's Use of Artificial Intelligence, 20 December 2023. URL: <https://www.fct-cf.gc.ca/en/pages/law-and-practice/artificial-intelligence>.
15. Петрів О. Роль штучного інтелекту в модернізації судової системи: інструменти для суддів. *Центр демократії та верховенства права*. 2024. URL: <https://cedem.org.ua/consultations/shtuchnyi-intelekt-sud/>.
16. В Аргентині розроблено додаток, який самостійно приймає і формує юридичні рішення. *LegalHub*. 2019. URL: <https://legalhub.online/legal-tech/vargentyni-rozrobleno-dodatok-yakyj-samostijno-pryjmaye-i-formuye-yurydychni-rishennya>.
17. Segura, R. (2023) Artificial Intelligence and Justice Administration: Challenges derived from the Latin American context [Inteligencia artificial y administración de justicia: desafíos derivados del contexto latinoamericano]. *Revista De Bioética Y Derecho*, (58), 45–72. DOI: <https://doi.org/10.1344/rbd2023.58.40601>.